

*Розсоха С. С.,**кандидат юридичних наук,**старший науковий співробітник**Науково-дослідного інституту публічного права*

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НОТАРІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У статті виявлено та систематизовано Європейський досвід адміністративно-правового забезпечення нотаріальної діяльності в контексті публічного адміністрування. Основну увагу приділено ролі нотаріусів як посадових осіб публічного права діяльності базується на концепції делегування державних виконавчих повноважень нотаріусам як посадовим особам публічного права. Вони виконують делеговані державні повноваження, забезпечуючи юридичну силу документів, прирівняних до судових рішень. Особливістю є реєстрація цих документів у публічних державних реєстрах, їх зберігання в архівах та видача автентичних копій на запит громадян і юридичних осіб, що є складовою частиною ефективного адміністративно-правового регулювання. Нотаріуси виконують функції, що сприяють публічному адмініструванню в різних сферах, зокрема нерухомості, бізнесу та спадкування, забезпечуючи прозорість та відповідність адміністративним процедурам. Значну роль вони відіграють у боротьбі з фінансовими правопорушеннями, виконуючи міжнародні стандарти, зокрема рекомендації FATF, та співпрацюючи з компетентними органами. Важливим аспектом є цифровізація адміністративних процесів, зокрема інтеграція нотаріальної діяльності в Інформаційну систему внутрішнього ринку (IMI), що підвищує прозорість адміністративних послуг і зменшує витрати на їх надання. Регламент (ЄС) 2016/1191 забезпечує спрощення процедур легалізації документів у межах ЄС, а Регламент (ЄС) № 650/2012 гармонізує адміністративні норми у справах спадкування, надаючи нотаріусам право видавати Європейське свідоцтво про спадщину, яке визнається у всіх країнах-членах. Досвід Європейського Союзу демонструє значення нотаріальної діяльності як інструменту публічного адміністрування, що забезпечує правопорядок, прозорість і ефективність адміністративних процедур, особливо в умовах сучасних викликів, включно з імплементацією санкційного законодавства проти росії та білорусі. З'ясовано, що в умовах повномасштабного російської агресії в Україну нотаріуси відіграють важливу роль у виконанні санкційного законодавства. Регламент (ЄС) 2022/1904 зобов'язує їх перевіряти відповідність операцій і контрагентів санкційним вимогам, забезпечуючи правомірність дій і співпрацюючи з компетентними адміністративними і правоохоронними органами.

Ключові слова: адміністративна діяльність, адміністративне право, виконання, виконавчі повноваження, власні повноваження, державні повноваження, делегування функцій виконавчої влади, європейський досвід, нотаріальна діяльність, нотаріуси, посадові особи, публічне адміністрування, публічне право, регламенти і директиви СЄ.

Вступ. Актуальність наукового аналізу європейського досвіду адміністративно-правового забезпечення нотаріальної

діяльності обумовлена зростаючою роллю нотаріусів у забезпеченні європейських прагнень Українського народу, дотриманні норм міжнародного права та імплементації санкційного законодавства щодо росії як країни-агресорки. У країнах Європейського Союзу нотаріуси є невід'ємною частиною системи публічного адміністрування, виконуючи функції делегованих державних повноважень і забезпечуючи автентичність документів із юридичною силою. Їхня діяльність сприяє прозорості правових і адміністративних процедур, що особливо важливо в контексті боротьби з міжнародними правопорушеннями та фінансовими злочинами.

Роль нотаріусів у впровадженні санкційного законодавства є ключовою в умовах сучасних викликів. У рамках Регламенту (ЄС) 2022/1904 нотаріуси здійснюють перевірку відповідності операцій та контрагентів санкційним вимогам, сприяючи забезпеченню правомірності угод і запобіганню використанню міжнародних фінансових систем країною-агресоркою. Така діяльність вимагає високого рівня професійної підготовки та координації з компетентними адміністративними і правоохоронними органами.

Європейський досвід також демонструє важливість цифровізації нотаріальної діяльності, що полегшує обмін інформацією між країнами-членами ЄС і знижує адміністративні витрати. Використання таких платформ, як Інформаційна система внутрішнього ринку, забезпечує швидкий доступ до даних і підвищує ефективність санкційного контролю. Завдяки цьому нотаріуси відіграють не лише адміністративно-правову, а й стратегічну соціальну роль у забезпеченні правопорядку в Європі.

Стан дослідження. У науковому аналізі адміністративно-правового забезпечення нотаріальної діяльності значний внесок зробили такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як Х. Аджі, М. Абдурашидова, А. Берлач, Я. Бень, Т. Білоус, Р. Брукс, В. Бусел, О. Буханевич, Д. Кові Браун, В. Галуцько, М. Глобінець, Н. Гриців, А. Гуледза, Г. Гулевська, Л. Данюк, А. З. Джамілах, А. Дауті, А. Денисова, М. Долинська, К. Досінчук, Й. Дрендель, С. Діденко, Е. Женеску, Д. Журавльов, Р. Ігонін, А. Іванишук, Н. Ільєва, А. Іп, У. Кінаш, Н. Карнарук, С. Ковальчук, І. Когутич, О. Коротун, О. Костюченко, О. Косілова, О. Красногор, Т. Курило, Я. Лазур, К. Лізкано Чапета, П. А. Малавет, А. Маржина, О. Мартинюк, Г. Массе, Л. Міранда Чавес, С. Моріна, В. Мустафа, І. Нуроїні, О. Надьон, І. Орловська, У. Палієнко, Є. Пряхін, Л. Піньєс, А. Саптомо, О. Ситников, С. Стеценко, С. Супанджі, В. Тищенко, А. Вілдан Азізі, А. Сяра Нур Сілмі Судраджат, Б. Сіхомбінг, К. Федорова, М. Фролков, Е. Халіті-Мустафа, К. Янг, В. Черниш, К. Чижмарь, О. Чудний, О. Яра та інші Цей перелік підкреслює багатогранність наукових підходів до аналізу до європейського

досвіду адміністративно-правового забезпечення нотаріальної діяльності та важливість подальшого розвитку цієї тематики.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі теорії адміністративного права, доктринальних поглядів на цю проблематику вітчизняних та зарубіжних вчених та європейського законодавства розкрити європейський досвід адміністративно-правового забезпечення нотаріальної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Що стосується бажаного соціального та адміністративно-правового статусу нотаріусів в Європейському Союзі то Рада нотаріатів Співтовариства повідомляє, що нотаріуси виконують роль делегатів держави, яка надає їм статус посадових осіб. Їх основна місія полягає у створенні автентичних документів, що мають юридичну силу, з повним дотриманням закону. Документи, завірені нотаріусами, прирівнюються до судового рішення і можуть бути оскаржені лише у судовому порядку. Нотаріуси забезпечують реєстрацію автентичних документів у публічних реєстрах, їх зберігання в архівах, а також видачу автентичних копій на вимогу, вони надають послуги сім'ям, зокрема консультації щодо спадкування, договорів купівлі-продажу нерухомості, шлюбних контрактів, дарування, заповітів, а також у сфері нерухомості. Вони організовують угоди, реєстрацію права власності, оформлення позик і сплату податків, у сфері бізнесу. Нотаріуси займаються розробкою юридичних документів для створення та реорганізації компаній, а також консультуванням щодо податкових і юридичних питань, пов'язаних з публічним адмініструванням підприємством. Крім того, нотаріуси виконують важливу роль у боротьбі з відмиванням коштів, дотримуючись європейських норм і рекомендацій FATF. Співпрацюючи з державними компетентними органами у випадку підозрілих фінансових операцій, водночас вони можуть виступати як нейтральні сторони у процесі медіації, сприяючи врегулюванню спорів без судового розгляду [1].

Рада нотаріатів Європейського Союзу об'єднує голови національних нотаріальних органів країн-членів ЄС. Керівництво CNUE здійснюється президентом, який виконує функції речника організації та обіймає посаду протягом одного року з можливістю продовження ще на один рік. CNUE було створено у 1993 році у зв'язку з утворенням єдиного європейського ринку. Постійний офіс організації знаходиться у Брюсселі, у самому центрі Європи. З 2003 року CNUE діє у формі ASBL (неприбуткова організація) відповідно до бельгійського законодавства. Спочатку організація називалася «Конференцією нотаріатів ЄС», але з 1 січня 2006 року отримала назву «Рада нотаріатів ЄС» [2].

При цьому Рада нотаріатів Європейського Союзу у співпраці з Європейською Комісією надає громадянам та юридичним особам таку послугу як «Знайти нотаріуса», яка сприяє доступу до правосуддя у транскордонному контексті та підвищує рівень правової обізнаності громадян. Сервіс базується на об'єднаних реєстрах нотаріусів національних палат, що забезпечує актуальність, достовірність інформації та можливість здійснення пошуку в режимі реального часу. Послуга відповідає регламентам ЄС, враховує норми конфіденційності та забезпечує використання даних виключно для встановлення професійного контакту з нотаріусами. Завдяки формуванню взаємозв'язків між реєстрами нотаріусів різних країн послуга сприяє удосконаленню транскордонного правового співробітництва, навіть у державах, де професія нотаріуса не існує.

Інтеграція сервісу в Європейський портал електронного правосуддя сприяє цифровізації адміністративних процесів і підвищенню ефективності їх надання громадянам та юридичним особам [3].

Європейський Союз розробив низку регламентів та директив, що стосуються діяльності нотаріусів та регулюють різні аспекти їхньої професійної практик. Регламент (ЄС) № 650/2012, який стосується питань юрисдикції, застосовного права, визнання і виконання судових рішень, а також прийняття і виконання автентичних документів у справах спадкування, передбачаючи створення Європейського свідоцтва про спадщину для полегшення транскордонного управління спадковим майном. Нотаріуси в рамках Регламенту можуть виконувати функції, прирівняні до судових, зокрема видачу автентичних документів або свідоцтва про спадщину, які визнаються у всіх країнах-членах ЄС і мають однакову доказову силу. Європейське свідоцтво про спадщину дозволяє спадкоємцям, легатарям або виконавцям заповіту підтверджувати свої права та повноваження у спадкових справах у межах ЄС, причому нотаріуси, уповноважені на його видачу, повинні забезпечувати відповідність документа законодавству держави-члена. Основним критерієм визначення юрисдикції та застосовного права є звичайне місце проживання померлого на момент його смерті, однак спадкодавець може вибрати право держави, громадянином якої він є, для регулювання своєї спадщини [4].

Регламент (ЄС) 2016/1191 Європейського парламенту та Ради від 6 липня 2016 року спрямований на спрощення адміністративних процедур, пов'язаних із поданням офіційних документів у межах ЄС, звільняючи від обов'язку легалізації або апостилювання документів, виданих органами однієї держави-члена, для їх використання в іншій. Регламент охоплює документи, що підтверджують факти народження, смерті, шлюбу, розлучення, усиновлення, громадянства, місця проживання, відсутності судимості тощо. Він передбачає звільнення від легалізації таких документів і введення багатомовних стандартних форм, які полегшують їх переклад і визнання в інших державах. Також регламент запроваджує використання Інформаційної системи внутрішнього ринку (IMI) для перевірки автентичності документів і спрощення адміністративної взаємодії між державами-членами. У разі сумнівів щодо автентичності документа запроваджено механізми взаємодопомоги між органами держав-членів. Нотаріуси відіграють важливу роль у складанні офіційних документів, таких як шлюбні контракти чи документи про спадкування, забезпечуючи їх нотаріальне завірення, яке визнається в інших країнах без додаткових вимог до легалізації. Вони також оформлюють і завіряють багатомовні форми, що сприяють спрощенню подання документів громадянами [5].

Директива 2005/36/ЄС регулює правила визнання професійних кваліфікацій у ЄС, сприяючи мобільності громадян для здійснення професійної діяльності в інших країнах-членах. Вона охоплює регульовані професії, доступ до яких потребує спеціальних кваліфікацій, та забезпечує механізми їх визнання. Серед ключових нововведень є Європейська професійна карта (ЄПК), яка гарантує швидкість і прозорість процедур визнання. Для певних професій (лікарів, медичних сестер, фармацевтів тощо) діє принцип автоматичного визнання кваліфікацій за умови відповідності мінімальним стандартам підготовки. У разі значних розбіжностей у кваліфікаційних вимогах між державами-членами встановлюється процедура еквівалентності, що передбачає визначення еквівалентності кваліфікацій за умови відповідності мінімальним стандартам підготовки. У разі значних розбіжностей у кваліфікаційних вимогах між державами-членами встановлюється процедура еквівалентності, що передбачає визначення еквівалентності кваліфікацій за умови відповідності мінімальним стандартам підготовки.

ліфікаціях можуть застосовуватися компенсаційні заходи, як-от іспити чи адаптаційний період. Нотаріуси виконують функції, пов'язані з публічним адмініструванням та правовою системою держави-члена. Директива не передбачає автоматичного визнання кваліфікацій нотаріусів через специфіку їхньої діяльності. Кожна країна-член визначає власні умови допуску до професії нотаріуса, зокрема вимоги до громадянства, освіти та практичного досвіду. Узагальнити матеріал яку думку продовжувати поділена на окремі речення. Хоча Директива 2005/36/ЄС безпосередньо виключає нотаріусів із її регулювання, вони можуть відігравати важливу роль у забезпеченні виконання її положень. Нотаріуси можуть засвідчувати справжність дипломів, сертифікатів та інших документів, які подаються для визнання професійних кваліфікацій. Вони також можуть перевіряти договори, необхідні для визнання кваліфікацій, на відповідність правовим нормам [6].

Директива (ЄС) 2019/1151 передбачає модернізацію корпоративного права через впровадження цифрових інструментів і процедур. Запроваджено можливість повної онлайн-реєстрації компаній і філій, яка не вимагає фізичної присутності заявника, за винятком випадків підозри на шахрайство чи інші порушення. Використання шаблонів установчих документів, доступних на веб-порталах держав-членів, спрощує реєстраційні процедури. Забезпечується можливість електронної подачі документів до реєстрів, а подані документи мають бути доступними в електронному форматі для забезпечення прозорості. Інтеграція державних реєстрів компаній через систему взаємозв'язку дає змогу надавати стандартний набір інформації про компанії безкоштовно. Для захисту від шахрайства впроваджуються перевірки особи заявників за допомогою національних або транскордонних електронних ідентифікаційних засобів [7].

Окремим рядком слід відзначити Регламент (ЄС) 2022/1904, який був прийнятий у відповідь на агресію росії та білорусії проти України, що супроводжувалася запровадженням Європейським Союзом комплексу санкцій для стримування дестабілізуючих дій. Основні положення регламенту стосуються заборони надання архітектурних та інженерних послуг, юридичних консультацій та послуг ІТ-консалтингу уряду росії або юридичним особам, установам чи організаціям, зареєстрованим у росії. До регламенту включено виключення, які дозволяють здійснювати операції, якщо вони є необхідними для забезпечення діяльності міжнародних організацій за участі ЄС чи держав-членів, стосуються надання гуманітарної допомоги або дозволені за іншими підставами, визначеними компетентними органами. Нотаріуси, як суб'єкти, що забезпечують дотримання норм права, мають перевіряти відповідність своїх дій і послуг вимогам регламенту, включаючи перевірку контрагентів на предмет дотримання санкцій [8].

Висновки. Отже, європейський досвід адміністративно-правового забезпечення нотаріальної діяльності базується на концепції делегування державних виконавчих повноважень нотаріусам як посадовим особам публічного права. Їхня діяльність включає створення автентичних документів із юридичною силою, які прирівнюються до судових рішень і можуть бути оскаржені лише в судовому порядку. Іншими словами їхня діяльність є за своєю сутністю адміністративною квазісудовою. Нотаріуси забезпечують реєстрацію документів у публічних, як правило державних реєстрах, їхнє архівування та видачу

копій на запит, що створює ефективну систему захисту прав і законних інтересів громадян та юридичних осіб.

Література:

1. What is a notary? CNUE. The Council of the Notariats of the European Union. 2024. URL: <https://www.cnue.be>
2. Council of the Notariats of the European Union (CNUE). European Law Institute. 2024. URL: <https://surl.li/qmyzct>
3. Find a Notary. European Commission. 2024. URL: <https://surl.li/szbkz>
4. Regulation (EU) No 650/2012 of the European Parliament and of the Council of 4 July 2012 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and acceptance and enforcement of authentic instruments in matters of succession and on the creation of a European Certificate of Succession. Official Journal of the European Union. OJ L 201, 27.7.2012, p. 107–134. URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2012/650/oj>
5. Regulation (EU) 2016/1191 of the European Parliament and of the Council of 6 July 2016 on promoting the free movement of citizens by simplifying the requirements for presenting certain public documents in the European Union and amending Regulation (EU) No 1024/2012. OJ L 200, 26.7.2016, p. 1–136. URL: <https://surl.li/hfxwhj>
6. Директива Європейського Парламенту і Ради 2005/36/ЄС від 7 вересня 2005 року про визнання професійних кваліфікацій. Прийнята 7 вересня 2005 року. Офіційний вісник Європейського Союзу. 2005, № L 255, ст. 22. 2024/ URL: <https://surl.li/blavzd>
7. Directive (EU) 2019/1151 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 amending Directive (EU) 2017/1132 as regards the use of digital tools and processes in company law. Official Journal of the European Union, L 186, 11 July 2019, p. 80–104. URL: <https://surl.li/esygqi>
8. Council Regulation (EU) 2022/1904 of 6 October 2022 amending Regulation (EU) No 833/2014 concerning restrictive measures in view of Russia's actions destabilising the situation in Ukraine. Official Journal of the European Union. 2022. URL: <https://surl.li/lihfyx>

Rozsokha S. European experience of administrative law support of notarial activities

Summary. The article identifies and systematizes the European experience of administrative and legal support for notarial activities in the context of public administration. The primary focus is on the role of notaries as public officials. Their activities are based on the concept of delegating state executive powers to notaries as public officials. They perform delegated state powers, ensuring the legal validity of documents equivalent to court decisions. A distinctive feature is the registration of these documents in public state registers, their archival storage, and the issuance of authentic copies at the request of citizens and legal entities, which forms an integral part of effective administrative and legal regulation. Notaries perform functions that contribute to public administration in various fields, including real estate, business, and inheritance, ensuring transparency and compliance with administrative procedures. They play a significant role in combating financial offenses by adhering to international standards, particularly FATF recommendations, and cooperating with competent authorities. A critical aspect is the digitalization of administrative processes, particularly the integration of notarial activities into the Internal Market Information System (IMI), which enhances the transparency of administrative services and reduces costs. Regulation (EU) 2016/1191 simplifies the legalization procedures for documents within the EU, while Regulation (EU) No. 650/2012 harmonizes administrative norms in inheritance cases, granting notaries the right to issue the European

Certificate of Succession, recognized across all member states. The European Union's experience demonstrates the significance of notarial activities as a public administration tool, ensuring legal order, transparency, and efficiency in administrative procedures, particularly amid modern challenges, including the implementation of sanctioning legislation against Russia and Belarus. It is established that in the context of full-scale Russian aggression against Ukraine, notaries play a critical role in enforcing sanction legislation. Regulation (EU) 2022/1904

obliges them to verify the compliance of transactions and counterparties with sanction requirements, ensuring the legality of actions and cooperating with competent administrative and law enforcement bodies.

Key words: administrative activity, administrative law, delegation of executive functions, European experience, execution, executive powers, notarial activity, notaries, performance, public administration, public law, public officials, regulations and directives of the EU, state powers.